Ik wil u allen, afgevaardigden, genodigden, belangstellenden en leden van de pers, hartelijk welkom heten.

Wij zijn bij elkaar om het verkiezingsprogram vast te stellen, dat de Partij van de Arbeid in de komende parlementaire periode verwezenlijkt zou willen zien. Dat zal, zuiver technisch gezien, geen eenvoudige opgave zijn. Op het aanvankelijke ontwerp zijn door de afdelingen meer dan zevenhonderd amendementen ingediend! Dat is op zichzelf een verheugend verschijnsel. Het getuigt van grote activiteit en bruisend leven in de partij, van de behoefte tot meedenken en de wil tot meebeslissen, van sterk democratisch bewustzijn. Maar het confronteert ons tegelijkertijd met het feit, dat wij met de tot nog toe aangewende middelen langzamerhand bijna machteloos zijn komen te staan om dat democratisch bewustzijn in alle opzichten recht te doen wedervaren. Zevenhonderd amendementen! Hoe zouden wij die in één dag kunnen verwerken? Dat is volstrekt onmogelijk. Wij zullen dan ook op korte termijn naar wegen moeten zoeken om de besluitvorming in de partij te verbeteren, d.w.z. beter af te stemmen op de situatie zoals zich die in onze tijd en in een partij als de onze bezig is te ontwikkelen.

Overigens - en ik zeg dit niet ter verontschuldiging of ter voorkoming van verwijten, maar gewoon ter constatering van een feit - ook een andere voorbereiding zou ons voor vandaag niet geholpen hebben. Eenvoudig, omdat wij door de vervroeging der verkiezingen in tijdnood zijn geraakt en zelfs niet de kans hebben gehad om de voorbereidingsprocedure rond te krijgen op de wijze, zoals die tot nu toe gebruikelijk was. Zo was het door tijdgebrek niet meer mogelijk om voor de opstelling van het ontwerp-program ook nog een aparte commissie in te schakelen. Ik zeg dit nog eens uitdrukkelijk, omdat op het congres in Rotterdam blijkbaar enig misverstand is gerezen over de vraag, in welke commissie de partijgenoten Van den Doel, Lammers en Van der Louw tóen. door een toezegging van de zijde van het partijbestuur, werden opgenomen. Die toezegging kon op geen andere commissie betrekking hebben dan op die van het basisprogram, omdat tóen al vaststond - en dat is ook door mij meegedeeld -, dat inschakeling van een commissie voor het verkiezingsprogram niet meer mogelijk zou zijn. Mocht ik door onvoldoende duidelijkheid in mijn mededeling tot het ontstaan van dit misverstand aanleiding hebben gegeven, dan wil ik mij daarvoor graag in het boetekleed hullen. Ik hoop in elk geval, dat hiermee dit misverstand uit de wereld is.

Intussen heeft het partijbestuur zich, na ontvangst van de stroom van amendementen,

ernstig bezig gehouden met de vraag, wat wij konden doen om dit congres zo te doen functioneren, dat niet alleen aan alle verlangens die door de afdelingen werden geuit - hoe veelvuldig die ook waren - toch de nodige aandacht zou worden besteed, maar dat ook met die verlangens bij de vaststelling van de definitieve tekst zoveel mogelijk rekening zou worden gehouden.

Het partijbestuur heeft gemeend dit te kunnen bereiken door een methode, waarbij het congres in drieërlei opzicht werd tegemoetgekomen, t.w.

1. Uit vele reacties was het duidelijk, dat onderscheid tussen wat de partij in de komende vier jaren zou willen verwerkelijken (de vóórkant van het aanvankelijke concept) en waarvoor zij zich verder zou willen inzetten (de achterkant ervan) onjuist werd geacht. Daarom heeft het partijbestuur dit onderscheid bij nader inzien los gelaten en een nieuw ontwerp gemaakt, waarin ook rekening werd gehouden met suggesties t.a.v. het samenvoegen van enkele rubrieken, het toevoegen van enkele rubrieken en het wijzigen van de kop van enkele rubrieken.

[missing], waarvoor de Partij van de Arbeid zich in de komende vier jaar wil inzetten [missing] men tezamen als leuzen op de voorkant van het uit te geven verkiezingsprogram kan [missing] De punten die de partij in die jaren wil realiseren om die verlangens gestalte te geven, dan bij elkaar zetten op de achterkant en daar kan op de voorkant naar worden verwezen. Om misverstand en ook overbodige discussies te voorkomen: die punten in ons [missing] vatten slechts een keuze, getoetst aan wat wenselijk en mogelijk wordt geacht in de komende [?] jaren. Het is uiteraard een keuze uit het basisprogram. Maar geen uitputtende keuze [missing] best mogelijk, dat in de praktijk straks zal blijken, dat uit het basisprogram ook andere [missing] gerealiseerd kunnen worden. M.a.w. - en ik vestig daar zeer nadrukkelijk de aandacht [missing] ons verkiezingsprogram moet niet los worden gezien van ons basisprogram. Ook dat blijft volop meespelen.

2. Het ontwerpen van een nieuw ontwerp maakte het tevens mogelijk reeds bij voorbaat amendementen te verwerken, hetzij door ze over te nemen, hetzij door in een andere frasering tegemoet te komen aan de bedoeling ervan. Wij hopen, dat deze amendementen dan verder buiten discussie kunnen blijven, hetgeen een enorme tijdsbeparing zou betekenen [missing] overzicht van wat van de amendementen wel en van wat niet werd

verwerkt, kon [missing: vanmorgen/vanmiddag] nog aan u allen worden uitgereikt.

3. Dit brengt mij bij het derde punt.

Hoewel het zeer veel inspannende arbeid heeft gevergd, hebben wij alles op alles gezet [missing] veel mogelijk orde te brengen in de voorliggende stof. Met name lijkt het ons van belang dat alle amendementen van een advies van het partijbestuur konden worden voorzien en dat adviezen ook weer zo tijdig aan de afgevaardigden konden worden toegezonden, dat men voor het congres kennis kon nemen van de overwegingen van het partijbestuur. Wij hopen [missing: dat?] daardoor kon worden bereikt, dat ook veel discussie wordt voorkomen over amendementen die het partijbestuur meent te moeten afwijzen. Niettemin zal onze arbeid vandaag dan nog zo omvangrijk zijn dat, willen wij die arbeid succesvol beëindigen, een beroep bij voorbaat op de grootst mogelijke zelfbeheersing van ons allen niet achterwege mag blijven.

Die zelfbeheersing mag mij echter niet ertoe brengen ondankbaar te worden. Dat zou ik [missing: zijn?] als ik naliet in het openbaar de erkentelijkheid van het partijbestuur tot uitdrukking te brengen tegenover degenen, die ons bij het opstellen der pre-adviezen behulpzaam waren en die straks in de discussie namens het partijbestuur hun aandeel zullen leveren, maar ook en [missing] minder tegenover het gehele personeel van ons secretariaat, voor wie niets, ook niet het [missing] van vrije tijd en nachtrust, teveel is geweest om ervoor te zorgen, dat de congresgangers zo [missing] konden worden bediend als in de gegeven omstandigheden mogelijk was.

Onze erkentelijkheid gaat tenslotte, maar toch niet in de laatste plaats uit naar de leden van de congrescommissie, die vele uren besteed heeft ter voorbereiding van de orde van deze [missing] Het verslag hiervan zal aanstonds ter kennis worden gebracht van het congres door de rapporteur der commissie, pg. Duran.

Partijgenoten,

Met het oog op het bereiken van een zo goed mogelijke orde op ons congres heb ik mij tot nu toe in deze inleiding vooral bezig gehouden met de technische kant van ons werk. Ik meen echter, dat het nuttig en nodig is bij de beoordeling van het nu voorliggende concept-verkiezingsprogram en bij de opstelling die men daartegenover inneemt, ook de politieke kant niet uit het oog te verliezen.

Waar gaat het om in de politieke strijd van vandaag?

In de jaren na de oorlog hebben er onder leiding vooral van Drees grootscheepse sociale hervormingen plaats gevonden, die veel pijn uit de bestaande maatschappelijke verhoudingen hebben weggenomen. Maar die verhoudingen zelf werden er niet wezenlijk door aangetast, De voor die verhoudingen kenmerkende onrechtvaardige en daarom onaanvaardbare verschillen en tegenstellingen, op materieel en ander gebied, staan niet alleen nog levensgroot overeind, [missing] hebben zelfs de neiging in kracht en scherpte toe te nemen. Wat betekent sociale vooruitgang [missing] de kans op een menswaardig bestaan afwezig is door [missing] [missing] op grote schaal bestaan? En zo kan men talloze vragen stellen. Over de ongelijke behandeling [missing] van kleine en grote inkomens, over de economische medezeggenschap, de speculatie t.a.v. de grond, de kansen op ontplooiing en ontspanning, het gebrek aan openbaarheid en verantwoording bij overheidsinstellingen, de bescherming van burgers tegen te ver gaand ingrijpen in hun persoonlijk leven, en vele andere. Ik deed slechts een greep.

Waar het op aankomt is, of men bereid is aan die verschillen en tegenstellingen een eind te maken. Of men bereid is de nodige structuurveranderingen in de samenleving door te voeren. Want het tot stand brengen van dringend vereiste gemeenschapsvoorzieningen, het bevorderen van rechtvaardige inkomensverhoudingen, de hervorming van de structuur van de ondernemingen en al die andere problemen, die ik in dit verband nog zou kunnen noemen, het vereist alles aantasting van gevestigde belangen, versluiering van rechten, kortom ingrepen in onze samenlevingsstructuur, zonder welke de verwezenlijking van de gestelde verlangens gedoemd zou zijn een ijdel streven te blijven. In die bereidheid tot structuurhervorming is het criterium aangegeven, dat in de omstandigheden van vandaag bepalend is voor het onderscheid tussen conservatieve en progressieve politiek, tussen behoudzucht en vooruitgang. Om de keuze voor of tegen die structuurhervorming gaat het derhalve in de strijd van nu, gaat het in de stembusstrijd van 15 februari.

Er is geen twijfel aan, aan welke kant in die strijd de VVD staat, aan welke kant de Partij van de Arbeid.

Zoals uit welhaast elke passage van het VVD-program de voldaanheid blijkt met de bestaande situatie en de weerzin om daarin wezenlijke veranderingen aan te brengen, wordt èn ons basisprogram èn ons concept-verkiezingsprogram van a tot z gekenmerkt door het tegendeel. Terecht wordt daarom in de aanhef van het laatste program gezegd, dat de Partij van de Arbeid een duidelijke keuze doet. Aan de hand van de verlangens die wij in de

komende vier jaar willen verwezenlijken, kan de kiezer precies weten waar de Partij van de Arbeid staat en waar hij met de Partij van de Arbeid aan toe is. Zoals ook met de VVD.

Heel anders ligt dit echter bij de confessionele partijen.

Ik moet constateren, dat deze opnieuw weigeren kleur te bekennen tegenover de kiezers door opnieuw de mogelijkheid open te houden voor samenwerking na de verkiezingen of met de Partij van de Arbeid of met de VVD. Maar ik moet ook constateren, dat de ervaring van de laatste jaren duidelijk heeft aangetoond, dat de VVD de favoriet is van de confessionele partijen en de favoriet blijft. Het kabinet-Cals is bezweken, toen allerlei wetsontwerpen van socialistische ministers op het punt stonden aan de Tweede Kamer te worden voorgelegd. De situatie die na de val van dit kabinet is ontstaan, bevat geen enkele aanwijzing, dat er ook maar enige wijziging is gekomen in de politieke instelling met name van de KVP, zoals die bleek in de nacht van Schmelzer. Het tegendeel is het geval. De machinaties rond de behandeling van de omroepwet b.v. kunnen iedereen leren, hoe men reeds bezig is de kaarten te schudden voor de 16e februari. Alleen een niet mis te verstane tik van de kiezers op 15 februari kan daar een stokje voor steken. Alleen een weigering van de progressieve kiezers die tot nog toe hun stem aan confessionele partijen gaven, om nog langer het risico te nemen dat men hun steun straks toch een conservatief beleid wordt gevoerd, kan het opnieuw dreigende gevaar van een nieuwe conservatieve concentratie voorkomen.

Het is dit gevaar waarvan wij in de komende stembusstrijd de kiezers bewust moeten maken.

Wij zullen duidelijk moeten maken, dat de politieke vormgeving van ons land in deze tijd een bewuste keuze vergt tussen vooruitgang en behoudzucht, tussen gevestigde belangen en gelijke rechten voor iedereen, een bewuste keuze in de strijd om de verdeling van ons gezamenlijk inkomen.

Het zal erom gaan het besef ingang te doen vinden, dat een keuze voor vooruitgang geen andere keuze meer kan betekenen dan voor de Partij van de Arbeid.

Partijgenoten, laat ons vandaag ervoor zorgen, dat hierover ook op grond van ons

verkiezingsprogram bij niemand twijfel kan bestaan. Wij zullen thans hiervoor aan het werk gaan.

Het congres is geopend.